

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน
ในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง
Factors Affecting the People's Participation in Mangrove Resources Management
at Klong Kamphuan Watershed Area, Ranong Province

สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์^{*1}, นุชนารถ วงศ์จำปา²

Surinporn Sri-in¹, Nuchanard Wongjumpa²

¹ คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10900

² คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี 12121

¹ Faculty of Fisheries, Kasetsart University, Bangkok 10900 Thailand

² Faculty of Public Health, Thammasat University, Pathumthani 12121 Thailand

*Corresponding author E-mail: rdisps@ku.ac.th

(Received: December 22 2022; Revised: February 16 2023; Accepted: March 10 2023)

บทคัดย่อ

ป่าชายเลนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพของมวลมนุษย์อย่างมาก ทำให้มีการถูกบุกรุกทำลายอย่างมากในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนโดยชุมชนเป็นแนวทางที่จะทำให้ทรัพยากรป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น การวิจัยนี้จึงดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแบบการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าชายเลน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน และ 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน งานวิจัยดำเนินการโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง จำนวน 331 ราย โดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรป่าชายเลนเป็นแหล่งจับสัตว์น้ำ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในระดับมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า รูปแบบการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าชายเลนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ส่วนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนโดยชุมชนมีส่วนร่วม คณะกรรมการป่าชายเลนชุมชนควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนอย่างจริงจัง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้มงวดเรื่องการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนและให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การจัดการทรัพยากรป่าชายเลน; การมีส่วนร่วมของประชาชน; ลุ่มน้ำคลองกำพวน

Abstract

Mangroves are very important and beneficial to the livelihood of mankind, and this has resulted in a great deal of destruction over the past several decades. The community-based management of mangroves is a way to make mangrove resources more abundant. The purposes of this research were 1) to study the patterns of utilization of mangrove resources, knowledge and understanding of mangrove resources, and people's participation in mangrove forest resource management, and 2) to analyze the factors related to people's participation in mangrove resources management. Data were collected from a sample of 331 people in Klong KamPhuan Watershed, Ranong Province by stratified random sampling, using the questionnaire as a research tool. The statistics used for analyzing data were frequency, percentage, mean, standard deviation, and the correlation coefficient.

The results of the research revealed as followed : people used mangrove resources as a fishery source and had the knowledge and understanding about mangrove resources at the highest level; the participation in the management of mangrove resources overall was at a low level; the hypothesis testing found that the mangrove resource utilization model had a positive correlation with participation in mangrove resource management; the knowledge and understanding of mangrove resources were negatively correlated with participation in mangrove resource management. To empower the management of mangrove resources through community participation, the community mangrove forest committee should publicize the people to seriously participate in the management and conservation of mangrove resources, and related agencies should be strict about encroaching on mangrove areas and give importance to knowledge-building and community understanding on continuous management of mangrove resources.

Keywords : Mangrove Resources Management; People's Participation; Klong Kampuan Watershed

บทนำ

ป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่มีพื้นที่เป็นดินเลน และมีน้ำทะเลท่วมถึงอย่างสม่ำเสมอ จึงสามารถพบป่าชายเลนปรากฏอยู่ทั่วไปตามบริเวณที่เป็นชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำ ทะเลสาบ และรอบเกาะแก่งต่าง ๆ ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งประกอบด้วยพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์หลายชนิดที่ดำรงชีวิตร่วมกัน พันธุ์ไม้ที่มีมากและมีบทบาทสำคัญที่สุดในป่าชายเลน คือ ไม้โกงกาง ป่าชายเลนจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า ป่าโกงกาง ระบบนิเวศป่าชายเลนประกอบด้วยสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนทั้งในแง่การหมุนเวียนของธาตุอาหารและการถ่ายทอดพลังงาน โดยผู้ผลิตคือพันธุ์พืชเจริญเติบโตจากการสังเคราะห์แสง ส่วนของต้นไม้โดยเฉพาะใบไม้ กิ่งไม้ และเศษไม้จะร่วงหล่นทับถมในน้ำและดิน และถูกย่อยสลายกลายเป็นอินทรีย์วัตถุ ในป่าชายเลนมีสัตว์ต่าง ๆ อาศัยอยู่หลากหลายชนิด ดังจะเห็นได้จากรายงานที่พบกึ่งในป่าชายเลนหรือกึ่งที่อาศัยในน้ำกร่อย จำนวน 15 ชนิด ปลาชนิดต่าง ๆ จำนวน 72 ชนิด มีปูอยู่จำนวน 30 ชนิด หอยที่สำรวจพบในป่าชายเลนส่วนใหญ่จะเป็นหอยฝาเดียว จำนวน 22 ชนิด ส่วนหอยสองฝาที่พบมีจำนวน 4 ชนิด นกในป่าชายเลนมีทั้งนกอพยพและนกท้องถิ่น พบว่ามีจำนวนถึง 88 ชนิด สำหรับสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนมมีจำนวน 35 ชนิด นอกจากนี้ยังมีสัตว์เลื้อยคลานอีกจำนวน 25 ชนิด รวมทั้งงูชนิดต่าง ๆ กิ้งก่า เต่า จระเข้ และยังมีแมลงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2556)

ทรัพยากรป่าชายเลน นับวันจะมีความสำคัญมากขึ้นต่อชีวิตของประชาชนและเศรษฐกิจของประเทศ สำหรับประเทศไทยใช้ทรัพยากรป่าชายเลนทั้งทางด้านป่าไม้และด้านประมง โดยแหล่งพลังงานที่สำคัญจากป่าชายเลน ได้แก่ “ถ่านไม้” ซึ่งไม้ที่นิยมนำมาเผาถ่าน คือ ไม้โกงกาง ไม้ป่าชายเลนยังมีประโยชน์เป็นไม้ใช้สอยและงานก่อสร้าง (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2556) นอกจากนี้ ป่าชายเลนยังทำหน้าที่เสมือนป้องกันคลื่นลมจากทะเลที่สามารถซ่อมแซมตัวเองได้เมื่อได้รับความเสียหายจากพายุช่วยลดความรุนแรงจากพายุไม่ให้บ้านเรือนที่ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งต้องเสียหาย ในขณะที่เดียวกันป่าชายเลนยังทำหน้าที่ดักกรองสิ่งปฏิกูล และสารก่อมลพิษต่าง ๆ ที่ไหลลงมากับน้ำไม่ให้ลงสู่ทะเลตะกอนต่าง ๆ จะถูกดูดซับไว้ รวมถึงคราบน้ำมันจากเครื่องยนต์เรือที่รั่วไหลลงสู่แหล่งน้ำก็ถูกดูดซับไว้เช่นเดียวกัน ป่าชายเลนยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย วางไข่ หาอาหาร และเจริญเติบโตของสัตว์น้ำวัยอ่อนหลายชนิดโดยเฉพาะสัตว์น้ำเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นต้นกำเนิดของห่วงโซ่อาหารของท้องทะเลและเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญสำหรับสิ่งมีชีวิตในพื้นที่โดยรอบ (สถานีวิจัยเพื่อการพัฒนาชายฝั่งอันดามัน, 2562)

ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าชายเลนมากเป็นอันดับ 9 ของประเทศ ในเขตร้อนแถบเอเชีย กระจายตัวตามแนวชายฝั่งของ 24 จังหวัด

โดยพื้นที่ความยาวชายฝั่งทั้งหมดประมาณ 2,614 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ป่าชายเลน ร้อยละ 36 ของความยาวชายฝั่งทั้งหมด ในอดีตป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์มาก โดยในปี พ.ศ. 2504 มีเนื้อที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ 2,299,375 ไร่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ป่าชายเลนทั่วประเทศลดลงเหลือเพียง 1,458,174.53 ไร่เท่านั้น เนื่องจากปัญหาหลายประการ เช่น การเพาะเลี้ยงชายฝั่งโดยการทำนา กุ้ง การขยายตัวของแหล่งชุมชน อุตสาหกรรม เกษตรกรรม และกิจกรรมอื่น ๆ อีกหลายประเภท ซึ่งได้ขยายพื้นที่เป็นวงกว้างไปสู่บริเวณชายฝั่งทะเลโดยเฉพาะในพื้นที่ป่าชายเลนจนทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลงอย่างรวดเร็วและเป็นไปอย่างรุนแรงจนน่าวิตก (เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี และคณะ, 2553) การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนในจังหวัดระนองหรือพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมาเกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ซึ่งสาเหตุหลักที่ส่งผลต่อการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนมาจากการบุกรุกและลักลอบตัดไม้ รวมทั้งการเข้าทำประโยชน์โดยได้รับอนุญาตเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำเหมืองแร่ การสร้างท่าเทียบเรือ การสร้างแหล่งชุมชน การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และการจัดเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้พบว่าในปี พ.ศ. 2563 ป่าชายเลนในเขตพื้นที่อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง มีพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 23712.94 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าชายเลนในเขตตำบลลำพวน จำนวน 6,140.04 ไร่ และตำบลนาคา จำนวน 17,572.90 ไร่ (กองอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน, 2564)

การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนโดยประชาชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าน่าจะทำให้ทรัพยากรป่าชายเลนที่อยู่ใกล้แหล่งชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น เนื่องจากประชาชนมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่น (สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์, 2563) มีความเข้าใจถึงประโยชน์ของป่าชายเลนในการปกป้องชีวิตและทรัพย์สินจากภัยสึนามิ (IUCN, 2007) สอดคล้องกับการศึกษาของ Sri-in (2011) ที่พบว่า ชุมชนชายฝั่งมีวิถีชีวิตผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติ มีความรู้ และภูมิปัญญาที่เข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ ใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชนก็มีความร่วมมือกับภาครัฐในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นมากขึ้น แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญศรี ม้าแก้ว (2556) ที่กล่าวว่า การจัดการป่าชุมชนให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้นั้น ปัจจัยสำคัญคือ ชุมชนจะต้องเป็นผู้ดำเนินการหลัก หรือให้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผน ดูแล รักษา และติดตามการจัดการป่าร่วมกัน อย่างไรก็ตามการที่จะให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลักได้นั้นชุมชนจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และวิถีชีวิตของชุมชน โดยจะต้องผสมผสานองค์ความรู้

ที่จำเป็น ทั้งองค์ความรู้จากภายนอกและองค์ความรู้จากภายในชุมชน ดังนั้น การดำเนินการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเป็นอีกทางออกสำคัญของการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรป่าชายเลนของไทย

จากที่มาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์โดยตรงต่อชุมชนชายฝั่ง เพื่อให้คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนไปพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน และเพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและมาตรการขององค์กร หรือหน่วยงานโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ที่มีความมั่นคงให้กับชุมชนควบคู่ไปกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง

สมมติฐานการวิจัย

1. รูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง
2. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ หัวหน้าครอบครัวหรือสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในพื้นที่โดยรอบป่าชายเลนลุ่มน้ำคลองกำพวน อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง จำนวน

4 หมู่บ้าน รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,782 ราย (สำนักบริหารการทะเบียนอำเภอสุขสำราญ, 2564) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 331 ราย จากการคำนวณตามสูตรของ Yamane (1973) สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ กระจายตามสัดส่วนของประชากร โดยตำบลกำพวน ได้แก่ หมู่ที่ 2 จำนวน 106 ราย หมู่ที่ 4 จำนวน 102 ราย และหมู่ที่ 7 จำนวน 46 ราย และตำบลนาคา ได้แก่ หมู่ที่ 3 จำนวน 76 ราย จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจนครบจำนวนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 3 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน ลักษณะเป็นแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ รวม 15 ข้อ แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ (1) ลักษณะทั่วไปของป่าชายเลน (2) สัตว์ที่พบในป่าชายเลน (3) พืชที่พบในป่าชายเลน (4) ประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลน และ (5) ปัญหาของทรัพยากรป่าชายเลน ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555) จำนวน 10 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมประเมินผล และตอนที่ 5 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ทดสอบเครื่องมือโดยวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่า Cronbach's Alpha Coefficient เท่ากับ 0.85 และค่าเชื่อมั่นของแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน (KR-20) เท่ากับ 0.72 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในช่วงเดือนมกราคมจนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2565 การวิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง รูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน กับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมน (Spearman's rank correlation coefficient) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.00) และเพศชาย (ร้อยละ 48.04) มีอายุตั้งแต่ 56 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 27.79)

รองลงมาอายุระหว่าง 46-55 ปี (ร้อยละ 24.77) และอายุน้อยกว่า 25 ปี (ร้อยละ 5.74) มีอายุเฉลี่ย = 47 ปี มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 74.32) รองลงมาคือ โสด (ร้อยละ 15.71) และหย่าร้าง (ร้อยละ 0.91) ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 87.01) และศาสนาพุทธ (ร้อยละ 13.00) เป็นหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 71.00) และเป็นสมาชิกในครอบครัว (ร้อยละ 29.00) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 44.71) รองลงมามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 19.94) และอนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 2.11) ส่วนใหญ่ทำอาชีพประมงชายฝั่ง (ร้อยละ 23.87) รองลงมาคือ รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 22.36) และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง (ร้อยละ 0.30) มีรายได้ตั้งแต่ 5,001 - 10,000 บาท (ร้อยละ 43.20) รองลงมาไม่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท (ร้อยละ 22.36) และมีรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป (ร้อยละ 4.53) มีสมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่จำนวน 3-6 คน (ร้อยละ 58.01) รองลงมาคือจำนวนต่ำกว่า 3 คน (ร้อยละ 22.36) และจำนวน 11 คนขึ้นไป (ร้อยละ 1.21) ส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมในพื้นที่ (ร้อยละ 81.87) และย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น (ร้อยละ 18.13)

2. รูปแบบการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าชายเลน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนหลากหลายประเภท (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) จำนวนของรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน จำนวน 1-2 ประเภทมากที่สุด (ร้อยละ 68.55) รองลงมาคือ จำนวน 3-4 ประเภท (ร้อยละ 21.77) และจำนวนตั้งแต่ 5 ประเภทขึ้นไปน้อยที่สุด (ร้อยละ 9.68)

เมื่อพิจารณารูปแบบของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน โดยพบว่าอันดับที่ 1 ใช้ประโยชน์เป็นแหล่งประกอบอาชีพประมง/จับสัตว์น้ำ (ร้อยละ 37.46) เช่น การตกปลา การจับปูดำ และเก็บหอย เป็นต้น อันดับที่ 2 ใช้ประโยชน์จากไม้ป่าชายเลน (ร้อยละ 18.13) เช่น ตัดไม้มาซ่อมแซมบ้านเรือน เครื่องมือประมง และสะพานเทียบเรือ เป็นต้น อันดับที่ 3 ใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 11.78) เช่น การล่องเรือชมป่าโกงกาง เป็นต้น อันดับที่ 4 ใช้ประโยชน์ในการเก็บพืชสมุนไพร (6.04) เช่น เหงือกปลาหมอ เป็นต้น และอันดับที่ 5 ใช้ประโยชน์ในการเก็บหาของป่าในพื้นที่ป่าชายเลน (ร้อยละ 3.63) เช่น น้ำผึ้งป่า ตามลำดับ

3. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในระดับดี จำนวน 306 ราย (ร้อยละ 92.45) รองลงมา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 18 ราย (ร้อยละ 5.44) และมีเพียง 7 ราย ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 2.11)

เมื่อพิจารณาประเด็นความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลนมากที่สุด ดังจะเห็นได้ว่าทุกคนตอบถูก (ร้อยละ 100.00) รองลงมาคือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของป่าชายเลน มีจำนวนผู้ที่ตอบถูก 329 ราย (ร้อยละ 99.40) ส่วนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสัตว์ที่พบในป่าชายเลน และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพืชที่พบในป่าชายเลน มีจำนวนผู้ที่ตอบถูกเท่ากัน คือ 319 ราย (ร้อยละ 96.37)

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดแต่อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.80$) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.69$) ส่วนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับน้อยเช่นกัน ($\bar{X} = 0.91$)

เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมในการปลูกป่าชายเลนเพื่อทดแทนหรือฟื้นฟูป่ามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดแต่อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.25$) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในป่าชายเลนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.10$) ส่วนการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.44$)

5. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

5.1 สมมติฐานข้อที่ 1 รูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง

ผลการศึกษาตารางที่ 1 พบว่า รูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยสามารถจำแนกตามรูปแบบได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง

รูปแบบการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรป่าชายเลน	การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน				
	การคิดและ ตัดสินใจ	การปฏิบัติการ	การรับ ผลประโยชน์	การติดตามและ ประเมินผล	ภาพรวม
การประกอบอาชีพประมง	0.51**	0.56**	0.25**	0.53**	0.51**
การเก็บของป่า	0.53**	0.48**	0.39**	0.52**	0.52**
การเก็บพืชสมุนไพร	0.65**	0.59**	0.49**	0.64**	0.64**
การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ	0.92**	0.85**	0.43**	0.88**	0.92**
การใช้ไม้ป่าชายเลน	0.78**	0.71**	0.41**	0.75**	0.78**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1) ด้านการประกอบอาชีพประมง พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างปานกลาง กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (1.1) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมากที่สุด ($r = 0.56$) (1.2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($r = 0.53$) และ (1.3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์น้อยที่สุด ($r = 0.25$)

2) ด้านการเก็บหาของป่า พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.52$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (2.1) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจมากที่สุด ($r = 0.53$) (2.2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($r = 0.52$) และ (2.3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการน้อยที่สุด ($r = 0.39$)

3) ด้านการเก็บหาสมุนไพร พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (3.1) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง กับการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจมากที่สุด ($r = 0.65$) (3.2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง กับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($r = 0.64$) และ (3.3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์น้อยที่สุด ($r = 0.44$)

4) ด้านการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (4.1) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง กับการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจมากที่สุด ($r = 0.92$) (4.2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง กับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($r = 0.88$) และ (4.3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์น้อยที่สุด ($r = 0.43$)

5) ด้านการใช้ประโยชน์จากไม้ในป่าชายเลน พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (5.1) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง กับการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจมากที่สุด ($r = -0.78$) (5.2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง กับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($r = -0.75$) และ (5.3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์น้อยที่สุด ($r = 0.42$)

5.2 สมมติฐานข้อที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง

ผลการศึกษาดังตารางที่ 2 พบว่า ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ ($r = -0.16$) กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ตารางที่ 2 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง

ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ทรัพยากรป่าชายเลน	การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน				
	การคิดและ ตัดสินใจ	การปฏิบัติการ	การได้รับ ประโยชน์	การติดตาม ประเมินผล	ภาพรวม
ลักษณะทั่วไปของป่าชายเลน	0.21**	0.11*	0.16**	0.16**	0.22**
สัตว์ที่พบในป่าชายเลน	-0.79**	-0.80**	-0.38**	-0.83**	-0.79**
พืชที่พบในป่าชายเลน	-0.44**	-0.44**	-0.22**	-0.47**	-0.44**
ประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลน	0.03 ^{ns}	-0.07 ^{ns}	0.02 ^{ns}	0.03 ^{ns}	0.03 ^{ns}
ปัญหาของทรัพยากรป่าชายเลน	-0.16**	-0.24**	0.06 ^{ns}	-0.24**	-0.16**
ภาพรวม	-0.17**	-0.25**	0.06^{ns}	-0.26**	-0.16**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ^{ns} ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (1) มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลมากที่สุด ($r = -0.26$) (2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงลบระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($r = -0.25$) และ (3) มีความสัมพันธ์เชิงลบระดับต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจน้อยที่สุด ($r = -0.17$)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของทรัพยากรป่าชายเลน กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน เป็นรายด้าน สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของป่าชายเลน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($r = 0.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (1.1) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจมากที่สุด ($r = 0.21$) (1.2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ ($r = 0.16$) และ (1.3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ น้อยที่สุด ($r = 0.11$)

2) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสัตว์ที่พบในป่าชายเลน มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับค่อนข้างสูง กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($r = -0.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (2.1) มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับสูง กับการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลมากที่สุด ($r = -0.83$) (2.2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับค่อนข้างสูง กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($r = -0.80$) และ (2.3) มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับ

ค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ น้อยที่สุด ($r = -0.38$)

3) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพืชที่พบในป่าชายเลน มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($r = -0.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (3.1) มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลมากที่สุด ($r = -0.47$) (3.2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับปานกลาง กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($r = -0.44$) และ (3.3) มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ น้อยที่สุด ($r = -0.22$)

4) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลน ไม่มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาของทรัพยากรป่าชายเลน มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($r = -0.16$) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า (5.1) มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลมากที่สุด ($r = -0.24$) (5.2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($r = -0.24$) และ (5.3) มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ น้อยที่สุด ($r = -0.16$)

สรุปและอภิปรายผล

1. ลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุตั้งแต่ 56 ปีขึ้นไป มีสถานภาพสมรสแล้ว นับถือศาสนาอิสลาม เป็นหัวหน้าครอบครัว จบชั้นประถมศึกษา ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001 - 10,000 บาทต่อเดือน มีสมาชิกในครอบครัวอาศัย จำนวน 3-6 คน และส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมในพื้นที่

2. รูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนหลากหลายประเภท (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) โดยมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน จำนวน 1-2 ประเภทมากที่สุด เมื่อพิจารณารูปแบบของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า อันดับที่ 1 ใช้ประโยชน์เป็นแหล่งประกอบอาชีพประมง/จับสัตว์น้ำ อันดับที่ 2 ใช้ประโยชน์จากไม้ป่าชายเลน อันดับที่ 3 ใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ อันดับที่ 4 ใช้ประโยชน์ในการเก็บสมุนไพร และอันดับที่ 5 ใช้ประโยชน์ในการเก็บหาของป่าในพื้นที่ป่าชายเลน ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากป่าชายเลนเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนและที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลากหลายชนิด จึงทำให้ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาชีพที่สำคัญสำหรับชาวบ้านในพื้นที่โดยรอบป่าชายเลน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวจิ รักเจริญ และคณะ (2560) ที่พบว่า ราษฎรในเขตกันชนพื้นที่สงวนชีวมณฑลระนอง มีการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน โดยเฉพาะสัตว์น้ำอย่างเด่นชัด โดยแมงกะพรุนมีการใช้ประโยชน์มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กุ้งแชบ๊วย กุ้งเคย ปูดำ ปลาจะละเม็ดขาว เป็นต้น ทั้งนี้มูลค่าโดยรวมของการใช้ประโยชน์ของหมู่บ้าน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณที่เก็บหาแต่เชื่อมโยงกับจำนวนประชากรที่เก็บหาและราคาของผลผลิต โดยการศึกษาพบว่า หมู่บ้านหาดทรายดำมีมูลค่าการใช้ประโยชน์มากที่สุดเท่ากับ 7,466,500 บาท/ปี และสอดคล้องกับการศึกษาของ United Nations Development Programme (2019) ที่พบว่า ผู้ชายในชุมชนบ้านบางลา มักทำการประมงในคลองป่าชายเลน หรือบริเวณชายฝั่งโดยใช้เรือขนาดเล็กและอุปกรณ์อื่น ๆ เพื่อจับปลา ปู และกุ้ง ส่วนผู้หญิงมักจะเดินในป่าชายเลนเพื่อเก็บหอยกาบ หอยแมลงภู่ และปูในป่าชายเลนด้วยอุปกรณ์อย่างง่าย และยังคงสอดคล้องกับการวิจัยของ ประถม รัสมิ และคณะ (2560) ซึ่งพบว่า ชาวบ้านได้เข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน หรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าชายเลน เช่น จับสัตว์น้ำ เลี้ยงสัตว์น้ำในป่าชายเลน หาสมุนไพร และของป่า เช่น น้ำมัน และใบจากเพื่อจำหน่าย และนำเศษไม้ไปทำฟืนและถ่าน ซึ่งคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ สวรรยา ธรรมอภิพล และศศิโส แสงสัตตรัตน์ (2555) ที่เผยให้เห็นว่าชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนใน 4 ลักษณะ คือ (1) เพื่อเป็นอาหาร ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ มี 4 ชนิด ได้แก่ ถั่วขาว แสมขาว ผักเบี้ย

ทะเล และชะคราม (2) เพื่อเป็นสมุนไพรรักษาโรค เป็นรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ไม่มาก มี 1 ชนิด ได้แก่ ผักบั้งทะเล (3) เพื่อแปรรูปเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ มี 1 ชนิด ได้แก่ แสม และ (4) เพื่อเป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือน มี 1 ชนิด ได้แก่ ไม้โกงกาง และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิติญา สังข์พันธ์ และคณะ (2561) ซึ่งพบว่าพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่ประชาชนใช้ในการสร้างที่อยู่อาศัยมากที่สุด คือ โปรงแดง โดยนำมาทำเสาบ้าน เสาค้ำยัน สะพานทางเข้าบ้าน รั้วกันหน้าบ้าน สำหรับพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่ใช้ในการทำอุปกรณ์การประมงที่พบมากที่สุด คือ แสมดำ โดยนำมาทำไซตักปลา และคันเบ็ดตกปลา

3. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาประเด็นความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน จำแนกเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของทรัพยากรป่าชายเลนมากที่สุด ดังจะเห็นได้ว่าทุกคนตอบถูก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีที่อยู่อาศัยติดกับพื้นที่ป่าชายเลนและใช้ชีวิตพึ่งพิงอยู่กับป่าชายเลนเป็นเวลานานทำให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชายเลนเป็นอย่างดี อีกทั้งป่าชายเลนยังเป็นแหล่งอาหารสำคัญสำหรับสัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นแหล่งสำหรับประกอบอาชีพของประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นแนวป้องกันคลื่นลมพายุจากทะเลเป็นกำแพงป้องกันภัยจากธรรมชาติ โดยเฉพาะกรณีเหตุการณ์ภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2547 ทำให้ประชาชนในชุมชนใกล้เคียงพื้นที่ป่าชายเลนตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของป่าชายเลน สอดคล้องกับการศึกษาของ พระทองมี อัสสุโข (แอมไธสง) (2561) ที่พบว่า ความตระหนักรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน แขวางท่าข้าม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ จุฑามาศ อ่อนวงศ์ (2554) ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชนท้องถิ่นในระดับมาก ร้อยละ 73.2 รองลงมาคือมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ในระดับปานกลาง ร้อยละ 17.9 และมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์น้อย ร้อยละ 8.9 โดยมีคะแนนสูงสุด 15 คะแนน และคะแนนต่ำสุด 6 คะแนน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ และอัจฉรา ศรีพันธ์ (2563) ที่พบว่า ภายหลังเหตุการณ์สึนามิ เมื่อปี พ.ศ. 2547 ส่งผลให้พื้นที่ป่าชายเลนได้รับความเสียหาย ชุมชนได้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของป่าชายเลนที่เปรียบเสมือนปราการป้องกันภัยจากธรรมชาติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า (2553) ที่พบว่า ชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การพึ่งพาป่าชายเลนในการประกอบอาชีพ การทำประมง และป่าชายเลนยังเป็นกำแพงป้องกันภัยธรรมชาติจากพายุ คลื่นลมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในชุมชนบริเวณชายฝั่ง ไม่เพียงเท่านั้น ป่าชายเลน

ยังเป็นแหล่งที่เพาะขยายพันธุ์ และเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ซึ่งหากไม่มีป่าชายเลน วิถีชีวิตของคนในชุมชนย่อมเปลี่ยนแปลง ในที่สุด ดังนั้น ถือได้ว่าทรัพยากรป่าชายเลนเป็นปัจจัยการผลิต ที่จำกัด จึงจำเป็นต้องมีการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดแต่อยู่ในระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนเป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมในการปลูกป่าชายเลนเพื่อทดแทนหรือฟื้นฟูมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชุมชนในพื้นที่ศึกษาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ป่าของชุมชน ดังนั้น จึงอาจส่งผลทำให้ส่วนใหญ่ชาวบ้านในพื้นที่โดยรอบไม่ค่อยมีบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนมากนัก อย่างไรก็ตาม ยังมีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปจัดกิจกรรมปลูกป่าชายเลนเพื่อทดแทนและฟื้นฟู ทำให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมและร่วมมือกันปลูกไม้ป่าชายเลนเพื่อทดแทนในส่วนที่หายไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระทองมี อัสสุโข (แอมโธสง) (2561) ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนของชุมชนแขวงท่าข้ามในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.33$) โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ส่วนร่วมในการประเมินผล และส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ นภา จันทรตรี และ พงศธร จันทรตรี (2561) ที่พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนเพื่อพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และเป็นไปในทิศทางเดียวกับการวิจัยของ วัชร ใญ่สุข (2563) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนชุมชนบ้านสหกรณ์ 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ อิศารรัตน์ คำล้อม และคณะ (2561) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างทุกคนเคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการริเริ่มกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับงานเขียนของ ณัฐติกานต์ ชุสลับ (2558) ที่พบว่า ประชาชนในพื้นที่ไม่ค่อยมีเวลา

เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน เนื่องจากประชาชนจำเป็นต้องพึ่งพาตัวเองในการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว จึงทำให้ประชาชนไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลนได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

5. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

5.1 รูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (1) การใช้ประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง (2) รองลงมาคือ การใช้ประโยชน์จากไม้ในป่าชายเลน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง (3) การใช้ประโยชน์ในการเก็บหาสมุนไพร มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง (4) การใช้ประโยชน์ในการเก็บหาของป่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง และ (5) การใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพประมง พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างปานกลาง กล่าวคือประชาชนที่ได้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมมากในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงบริเวณพื้นที่ป่าชายเลน มีการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน หรืออาชีพรับจ้างทางการประมงเป็นหลัก ซึ่งมีความจำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรป่าชายเลนในรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน และพื้นที่ชายฝั่งใกล้เคียง ดังนั้น ประชาชนที่มีการใช้ประโยชน์จึงเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลน ส่งผลให้รูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน สอดคล้องกับการศึกษาของ วงศ์ปกรณ์ ธาราสุข และคณะ (2556) ซึ่งพบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่มีจำนวนการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนในภาพรวมแตกต่างกัน โดยผู้ที่มีจำนวนการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนตั้งแต่ 5 อย่างขึ้นไป มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนมากกว่า ผู้ที่ไม่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน ขณะที่ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน 1-2 อย่าง มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนมากกว่า ผู้ที่ไม่ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน ส่วนการศึกษาของ อภิชาติ หนูน้อย และคณะ (2560) ก็เผยให้เห็นว่าการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนของคนในชุมชนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนอย่างมีส่วนร่วม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ เอกพล ทองแก้ว (2560) ที่พบว่า การใช้ประโยชน์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจจากเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ มีผลทางบวกกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

5.2 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลน ในภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (1) มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลมากที่สุด (2) รองลงมา มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับค่อนข้างต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และ (3) มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ กับการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจน้อยที่สุด กล่าวคือ ประชาชนที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนในระดับดี เข้ามามีส่วนร่วมน้อยในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ส่วนประชาชนที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนในระดับน้อย เข้ามามีส่วนร่วมมากในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่ป่าชายเลน มีวิถีชีวิตความผูกพันกับทรัพยากรป่าชายเลนมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้ชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนอยู่ในระดับดี รวมถึงตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลน ทำให้มีการใช้ประโยชน์ทางตรงจากไม้ป่าชายเลนไม่มากนัก ทำให้ป่าชายเลนในพื้นที่ได้รับการฟื้นฟูและมีความสมบูรณ์มากขึ้น นอกจากนี้ ในกระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า มีการใช้รูปแบบคณะกรรมการป่าชายเลนชุมชน มาใช้ในการกำกับดูแลร่วมกับหน่วยงานภาครัฐพื้นที่ ดังนั้น จึงอาจส่งผลให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชน มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน อย่างไรก็ตาม พบว่า ยังมีความรู้ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าชายเลนบางประการที่เป็นความรู้แบบฝังลึกในตัวบุคคลหรือเป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่น ซึ่งหากมีการจัดการความรู้ที่เหมาะสมก็สามารถนำมาใช้ในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนได้ในอนาคต ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับการวิจัยของ นภา จันทศรี และ พงศธร จันทศรี (2561) ที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชายเลนที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานเขียนของ สุนทรี จินดาสอน (2558) ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ทั้งนี้ แตกต่างกับผลการวิจัยของ จุฑามาศ อ่อนวงศ์ (2554) ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการริเริ่มสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า อยู่ในระดับน้อย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศูนย์บริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนจังหวัดระนอง อุทยานแห่งชาติแหลมสน และคณะกรรมการป่าชายเลนในระดับพื้นที่ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในกระบวนการต่าง ๆ ของการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนให้มากยิ่งขึ้น และควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเฉพาะการประชุมประจำเดือนของแต่ละหมู่บ้านเพื่อจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ อย่างจริงจัง เช่น กิจกรรมการเฝ้าระวัง ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน การปลูกป่าชายเลนและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ป่าชายเลน เป็นต้น

2. ผลการศึกษารูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลน พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน ดังนั้น คณะกรรมการป่าชายเลน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงควรเปิดโอกาส และชักชวนกลุ่มคนที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาเป็นแกนนำหรือสมาชิกกลุ่มกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ของชุมชน เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษา แนะนำ รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนในเขตชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อพัฒนาเป็นอาชีพทางเลือกต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชนโดยรอบพื้นที่ป่าชายเลนลุ่มน้ำคลองกำพวน จังหวัดระนอง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชนเพื่อให้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กองอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำระบบฐานข้อมูลทรัพยากรป่าชายเลน โดยการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนด้วยภาพถ่ายดาวเทียมรายละเอียดสูง (ปีงบประมาณ 2563). กรุงเทพมหานคร.

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. การปรับตัวที่เห็นได้ชัดในสังคมพืชบริเวณป่าชายเลน. [online]. เข้าถึงได้จาก : https://km.dmcg.go.th/th/c_11/d_3072. 2556.

- จุฬามาศ อ่อนวงศ์. (2554). **ความรู้ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลน กรณีศึกษา: บ้านธารน้ำร้อน ตำบลเขาถ่าน อำเภอลำปาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐติกานต์ ชูศิลป์. (2558). **การใช้ประโยชน์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านเกาะกลาง ตำบลคลองประสงค์ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่**. เอกสารวิจัย เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- ธิดารัตน์ คำล้อม, นิตินา สังข์นันท์ และนงนภัส สกุลมา. (2561). **การใช้ประโยชน์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน กรณีศึกษา: บ้านกลาง ตำบลบางเตย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา**. ใน เอกสารการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 56. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 991-998.
- นภา จันทรตรี และพงศธร จันทรตรี. (2561). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน เพื่อพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพ กรณีศึกษา: ชุมชนบางชัน**. วารสารวิจัยรำไพพรรณี. 12 (3): 201-207.
- นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า. (2553). **การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนชุมชนบ้านหนองสมาน หมู่ที่ 3 ตำบลหาดสำราญ อำเภอหาดสำราญ จังหวัดตรัง**. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 6 (1): 23-50.
- นิตินา สังข์นันท์, ธิดารัตน์ คำล้อม และกาญจนา วรรณจิตร. (2561). **การใช้ประโยชน์พันธุ์ไม้ป่าชายเลน หมู่บ้านป่ายาง ตำบลกะไหล อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา**. ใน เอกสารการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 56. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 937-944.
- เพ็ญศรี ม้าแก้ว. (2556). **การจัดการป่าชุมชนบ้านดอนมูล ตำบลเมืองชุม อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย**. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. 5(4): 38-53.
- ประถม รัสมิ, ดวงรัตน์ ปัทมเรชา, สุภาพร อภิรัตน์นุสรณ์ และจิตเกษม หล้าสะอาด. (2560). **ป่าชายเลนและการใช้ประโยชน์ กรณีศึกษา: คุณภาพกุ้งรมควันด้วยควันจากไม้ป่าชายเลน อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา**. วารสารวิทยาศาสตร์ มข. 45(2): 315-327.
- พระทองมี อัสสุโข (แอมไธสง). (2561). **ความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร**. วารสารมหาจุฬาวชิการ. 6 (ฉบับพิเศษ เนื่องในงานพิธีประสาทปริญญา ประจำปี พ.ศ. 2562): 395-413.
- วงศ์ปรกรณ์ ธาราสุข, อภิญา รัตนไชย, พรพิมล เชื้อดวงผุย และอาแว มะแส. (2556). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านทางสายในการจัดการป่าชายเลน ตำบลลิพัง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง**. เอกสารวิจัย เสนอต่อภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วัชร ใญ่สุข, ชีระนันท์ วิชัยดิษฐ์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์. (2563). **การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนของชุมชนบ้านสหกรณ์ 1 ตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร**. ใน เอกสารการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 5. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชธานี. หน้า 610-621.
- สรวรยา ธรรมอภิพล และศศิโส แสงสัตตรัตน์. (2555). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชนบ้านสหกรณ์ ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร**. ใน เอกสารการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 50. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 331-336.
- สถานีวิจัยเพื่อการพัฒนาชายฝั่งอันดามัน. บทบาทและความสำคัญของป่าชายเลน. [online]. เข้าถึงได้จาก : <http://andaman.fish.ku.ac.th/?p=816>. 2562.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2555). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์ และอัจฉรา ศรีพันธ์. (2563). **การจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 22(1): 301-314.
- สุรินทร์ภรณ์ ศรีอินทร์. (2563). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน**. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ. 33(2): 67-84.
- สุวิจิ รักษเจริญ, พสุธา สุนทรห้าว, วาทีณี สอนผกา และวิจารณ์ มีผล. (2560). **มูลค่าป่าชายเลนด้านการใช้ประโยชน์และการกักเก็บคาร์บอนในเขตกันชนพื้นที่สวนชีวมณฑลระนอง**. วารสารวนศาสตร์. 36(1): 58-67.

- เสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี, เยาวินิจ กิตติธรรกุล และณัฐติพงษ์ แก้วทอง. (2553). การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ด้านการใช้ประโยชน์ทางตรงของป่าชายเลนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโคกพยอม ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล. เอกสารวิจัย เสนอต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักบริหารการทะเบียนอำเภอสุขสำราญ. (2564). จำนวนประชากรในพื้นที่อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง. เอกสารอัดสำเนา.
- อภิชาติ หนูน้อย, โสวัตรี ณ ถลาง และสุรินทร์ อ้นพรม. (2560). ทูทางสังคมในการจัดการป่าชายเลนอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านน้ำราบ ตำบลบางสัก อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. 9(2): 178-190.
- เอกพล ทองแก้ว. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา กรณีศึกษา: บ้านโคกเมือง ตำบลบางเหรียง อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- International Union for Conservation of Nature (IUCN). Restoration of mangrove forest: Trends by the community. [online]. Available : http://cmsdata.iucn.org/downloads/magrove_rehabilitation_by_community.pdf. 2007.
- Sri-in, S. (2011). Community Mangrove Forest Management on The Andaman Coast, Thailand. *Journal of Agroforestry and Environment Official of Agroforestry Society of Bangladesh*. 5 (Special): 55-59.
- United Nations Development Programme. (2019). *Community Mangrove Forest Conservation of Baan Bang La, Thailand*. Equator Initiative Case Study Series. New York, NY.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introduction Analysis*. 3rd ed. New York: Harper & Row Publisher.